

JEUGDCRIMINALITEIT ALS MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Van markt naar mens in de wijk

Abstract

Jeugdcriminaliteit is geen probleem van alleen jongeren of ouders. Het is een spiegel van de wijk, de samenleving en de keuzes die volwassenen maken over nabijheid, perspectief en verantwoordelijkheid.

Peter Paul J. Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon

Info@doodkorte.nl

Jeugdcriminaliteit als maatschappelijke opdracht

Van markt naar mens in de wijk

Jeugdcriminaliteit vraagt om een wijkgerichte, mensgerichte en gezamenlijke aanpak. Het vraagstuk ontstaat niet alleen in gezinnen, maar op het kruispunt van ontwikkeling, armoede, schoolloopbanen, digitale verleiding, groepsdruk, uitsluiting en de aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit in buurten en online omgevingen. Een effectieve reactie begint daarom niet bij het versmallen van schuld, maar bij het verbreden van verantwoordelijkheid: de wijk, de school, de straat, de online leefwereld, de instituties en de samenleving als geheel dragen mede bij aan bescherming, begrenzing en perspectief.

Aanleiding

De maatschappelijke onrust over jeugdcriminaliteit wordt gevoed door zichtbare en ontregelende fenomenen zoals geldezels, steekincidenten, online ronseling, druggerelateerde taken voor minderjarigen en de normalisering van snel geld in kwetsbare buurten. Wat aan de buitenkant soms begint als ‘een verkeerde keuze’ of ‘stoer gedrag’, blijkt in de praktijk geregeld een toegangspoort tot ondermijnende criminaliteit, waarin jongeren stapsgewijs worden ingezet voor vervoer, opslag, witwassen, observatie of intimidatie.

Enkele voorbeelden maken duidelijk hoe dichtbij dit komt. Een jongere die zijn bankpas uitleent in ruil voor een snelle beloning kan binnen korte tijd betrokken raken bij witwasconstructies en financiële schade oplopen die veel verder reikt dan het oorspronkelijke ‘klusje’ deed vermoeden. Een andere jongere loopt via vrienden of oudere jongens in de wijk eerst kleine opdrachten, zoals ergens op letten of iets wegbrengen, maar merkt gaandeweg dat uitstappen moeilijker wordt wanneer schulden, loyaliteit of angst een rol gaan spelen. In buurten waar geweld en afrekeningen niet meer alleen nieuws zijn maar onderdeel van de alledaagse verbeelding, raken ook jongeren die niet direct dader zijn gewend aan een harde norm waarin macht en geld hoger gewaardeerd lijken dan school, vakmanschap of geduld.

Juist de invloed van zwaardere criminaliteit op jongeren maakt het onderwerp urgent. Jongeren worden niet alleen verleid door geld, status en groepsdruk, maar ook blootgesteld aan een wereld waarin geweld, afrekeningen en intimidatie dichterbij komen dan veel volwassenen willen erkennen. Daarmee staat niet alleen de veiligheid van individuele jongeren op het spel, maar ook de weerbaarheid van buurten, scholen en lokale gemeenschappen.

Jeugdcriminaliteit als maatschappelijk vraagstuk

Volgens het Nederlands Jeugdinstituut is jeugdcriminaliteit strafbaar gedrag door jongeren tot en met 24 jaar, waarbij hun ontwikkeling nog volop gaande is; dat vraagt om een specifieke aanpak die verschilt van de benadering van volwassen daders. Het [praktijkverhaal van Sociale Stabiliteit](#) zet een belangrijk accent: jeugdcriminaliteit is meer dan een opvoedprobleem en moet worden begrepen als een maatschappelijk vraagstuk. Die analyse is wezenlijk, omdat zij voorkomt dat de aandacht te snel vernauwt tot ouderlijk falen, terwijl de leefomgeving van jongeren veel breder en complexer is.

Een jongere groeit op in een netwerk van invloeden. School, vrienden, sociale media, de kwaliteit van de openbare ruimte, voorbeeldfiguren in de wijk, schuldenproblematiek thuis, kansen op stages of werk en het vertrouwen in instituties bepalen mee of een jongere aansluiting vindt bij de samenleving of afglijdt naar alternatieve circuits. Wanneer legale routes weinig perspectief lijken te bieden en

criminele routes direct geld, aanzien of bescherming beloven, wordt de drempel lager om over grenzen heen te stappen.

De greep van zwaardere criminaliteit

Het fenomeen van de geldezel laat scherp zien hoe zware criminaliteit jongeren bereikt via een relatief laagdrempelige ingang. Jongeren stellen hun bankrekening of bankpas beschikbaar aan criminelen, onderschatten vaak de risico's, en raken vervolgens verstrikt in fraude, witwaspraktijken, schulden en soms verdere criminele afhankelijkheid. De ogenschijnlijke onschuld van 'even je pas uitlenen' maskeert dat hier vaak georganiseerde structuren achter zitten die jongeren doelbewust benaderen via sociale netwerken of hun directe omgeving.

Diezelfde logica geldt ook voor andere rollen die jongeren krijgen toebedeeld in ondermijnende netwerken. Niet iedereen begint met een ernstig delict, maar veel trajecten kennen een glijdende schaal: eerst meelopen, dan klusjes uitvoeren, daarna zwijgen, beschermen of meedoen omdat uitstappen steeds moeilijker wordt. De nabijheid van geweld of afrekeningen hoeft daarbij niet eens direct eigen betrokkenheid te betekenen; ook het opgroeien in een sfeer waarin dergelijk geweld als 'onderdeel van het spel' wordt gezien, tast normbesef en veiligheidsgevoel aan.

Voor buurten is dit ontwrichtend. Zodra criminele netwerken zichtbaar of onzichtbaar aanwezig zijn, verschuift de sociale norm: jongeren zien wie geld heeft, wie macht uitstraalt en wie onaantastbaar lijkt. Waar de samenleving geen overtuigend tegenverhaal en geen geloofwaardig alternatief biedt, wint de straatlogica aan aantrekkingskracht.

Waarom de wijk het verschil maakt

Een wijkgerichte aanpak is niet alleen praktisch, maar inhoudelijk noodzakelijk. De Rijksoverheid richt Preventie met Gezag expliciet op plekken waar het risico op criminaliteit het grootst is: in wijken, op scholen en online. Dat uitgangspunt benadrukt dat jeugdcriminaliteit niet los gezien kan worden van de directe leefomgeving waarin jongeren dagelijks bewegen.

In de wijk komen signalen samen die in afzonderlijke systemen te laat of helemaal niet zichtbaar worden. Jongerenwerkers zien veranderend gedrag op straat, scholen merken absentie of dalende prestaties op, wijkteams signaleren spanningen thuis, buurtbewoners ervaren intimidatie, en politie of boa's herkennen patronen van groepsvorming of kleine opdrachten voor oudere criminelen. De kracht van de wijkgerichte aanpak is dat deze signalen niet versnipperd blijven, maar in samenhang worden geduid en beantwoord.

Daarnaast biedt de wijk iets wat systemen vaak missen: relationele nabijheid. Professionals die zichtbaar en betrouwbaar aanwezig zijn in buurten, op pleinen, op scholen en ook online, bouwen een gezagsrelatie op die niet alleen corrigerend maar ook beschermend werkt. Zeker bij jongeren die wantrouwig staan tegenover formele instanties, is die continue nabijheid een voorwaarde om vroegtijdig in te grijpen en vertrouwen op te bouwen.

Van markt naar mens

De [visie van Verruim de Horizon](#) is voor dit vraagstuk bijzonder relevant. In [De Sociale Bouwmarkt en de weg van markt naar mens](#) staat de oproep centraal om niet het probleem maar het leven centraal te zetten, niet de voorziening maar de relatie, en niet het individu maar het geheel. Voor de omgang met jeugdcriminaliteit betekent dit dat een jongere niet primair wordt benaderd als risico, casus,

kostenpost of daderprofiel, maar als mens in context, verbonden met familie, straat, school, geschiedenis en toekomst.

De [beweging 'van markt naar mens'](#) is daarmee meer dan een bestuurlijke slogan. Zij verzet zich tegen een gefragmenteerd stelsel waarin organisaties langs elkaar heen werken, contractlogica belangrijker wordt dan continuïteit en jongeren van loket naar loket worden verwezen zonder dat iemand hun leven werkelijk overziet.

Juist in de aanpak van jeugdcriminaliteit is dat tekortschieten zichtbaar: wie alleen incidenteel of sectoraal ingrijpt, komt vaak pas in beeld wanneer problemen al zijn geëscaleerd.

Een mensgerichte benadering vraagt daarom om andere bestuurlijke reflexen. Niet alleen sturen op output of interventies, maar investeren in duurzame relaties, professionele ruimte, lokale verankering, gedeeld eigenaarschap en herstel van sociale verbanden. In de wijk betekent dit: minder losse voorzieningen naast elkaar en meer samenhang rond het gewone leven van jongeren.

Bouwstenen van een wijkgerichte aanpak

Een overtuigende wijkgerichte aanpak begint bij vroegsignalering. Signalen van schulden, schooluitval, online ronseling, sociale terugtrekking, plotselinge luxe, veranderende vriendenkringen of het verdwijnen van vertrouwen in volwassenen moeten niet afzonderlijk worden beoordeeld, maar in samenhang worden gelezen. Dat vraagt om professionals die elkaar kennen, elkaar snel weten te vinden en binnen duidelijke kaders informatie durven te duiden.

De tweede bouwsteen is zichtbare en geloofwaardige aanwezigheid. Volgens de Rijksoverheid helpen zichtbare professionals in wijken en op scholen, extra jongerenwerk en online bereikbaarheid om jongeren kansen te bieden en tegelijk grenzen te stellen. Deze aanwezigheid moet niet projectmatig of tijdelijk aanvoelen, maar betrouwbaar en langdurig zijn; jongeren prikken snel door kortstondige aandacht heen.

De derde bouwsteen is het versterken van verbondenheid. Bronnen over preventie benadrukken dat autonomie, competentie en verbondenheid cruciale beschermende factoren zijn tegen criminaliteit. Jongeren die zich gezien weten door ouders, leraren, coaches, jongerenwerkers, werkgevers en buurtgenoten ontwikkelen eerder een loyaliteit aan de samenleving dan aan de informele orde van de straat.

Een vierde bouwsteen is het organiseren van perspectief. Begeleiding naar onderwijs, stage, werk en zinvolle vrijetijdsbesteding is geen zachte randvoorwaarde, maar een essentieel onderdeel van veiligheidsbeleid. Wie jongeren alleen begrenst zonder hen toegang te geven tot statusvolle legale routes, laat een vacuüm bestaan waarin criminele netwerken hun kansen blijven benutten.

Tenslotte is begrenzing onmisbaar. Een wijkgerichte aanpak betekent niet dat alles met zorg of welzijn kan worden opgelost. De overheid benadrukt juist dat een effectieve aanpak balans vraagt tussen kansen bieden en bestraffen. Jongeren moeten ervaren dat de samenleving nabij is wanneer het moeilijk gaat, maar ook helder en consequent wanneer grenzen worden overschreden.

Succesvolle aanpakken

Ook buiten Nederland zijn benaderingen ontwikkeld die laten zien dat een brede, wijkgerichte en relationele aanpak kan werken. De Scottish Violence Reduction Unit bouwde in Glasgow een

publieke gezondheidsbenadering op, waarin geweld niet alleen als veiligheidsprobleem maar als te voorkomen maatschappelijk verschijnsel wordt benaderd; die aanpak legt nadruk op samenwerking, persoonlijke relaties, gemeenschapsmobilisatie en het creëren van verbinding en kansen. Volgens een beschrijving van deze aanpak is het aantal geregistreerde niet-seksuele geweldsmisdrijven in Schotland meer dan gehalveerd tussen 2004/05 en 2017/18, terwijl ook het aantal moorden fors afnam.

In de Verenigde Staten wordt Cure Violence vaak aangehaald als voorbeeld van een gemeenschapsgerichte aanpak waarin geloofwaardige sleutelfiguren uit de wijk optreden als outreachende workers en violence interrupters. Deze benadering probeert conflicten vroegtijdig te onderbreken, jongeren met hoog risico te begeleiden en sociale normen rond geweld te veranderen.

Een analyse van New York City stelt dat deze programma's tussen 2012 en 2023 samenhangen met ongeveer 1.300 vermeden schietincidenten, wat de betekenis van lokale aanwezigheid en relationeel gezag benadrukt.

Ook het IJslandse preventiemodel biedt relevante lessen, al richt het zich primair op risicogedrag in brede zin. Dit model werkt wijk- en gemeentegericht en draait om samenwerking tussen ouders, scholen, vrijetijdsorganisaties en jongeren zelf, met veel nadruk op georganiseerde activiteiten, ouderbetrokkenheid en lokale data om beleid te sturen. Kenmerkend is dat jongeren niet alleen tegen risico's worden beschermd, maar actief worden ingebed in een dagelijkse structuur waarin sport, cultuur, muziek en gezamenlijke tijd met ouders normale en aantrekkelijke alternatieven vormen.

Nederland kent eveneens bouwstenen die in deze richting wijzen. Programma's zoals Preventie met Gezag zetten in op het verminderen van de voedingsbodem voor criminaliteit, vroeg ingrijpen wanneer jongeren afglijden en het versterken van perspectief via school, werk en begeleiding. Ook praktijkgerichte publicaties over het buiten de georganiseerde criminaliteit houden van jongeren benadrukken dat goede analyses, combinatie van beschermende en risicofactoren, en sterke betrokkenheid van ouders en school verschil maken.

De rol van ouders

De rol van ouders is groot, maar moet zorgvuldig worden verstaan. Ouders doen ertoe omdat toezicht, betrokkenheid, gehechtheid en open communicatie beschermend kunnen werken tegen afglijden in criminaliteit. Tegelijk laten NJi-bronnen zien dat het onjuist en contraproductief is om ernstige jeugdcriminaliteit uitsluitend op het bord van ouders te leggen; de meeste ouders zijn betrokken en interventies werken beter wanneer zij ouders ondersteunen in plaats van straffen.

Juist in de context van online en ondermijnende criminaliteit voelen veel ouders zich onzeker of machteloos. Bronnen over online jeugdcriminaliteit stellen dat ouders ondersteuning nodig hebben om signalen te herkennen, grenzen te stellen en met hun kinderen in gesprek te gaan over wat zij online meemaken. Het helpt wanneer gemeenten, scholen, GGD, politie en jongerenwerk ouders al vroeg bereiken, bijvoorbeeld rond overgangsmomenten in de schoolloopbaan, en het gesprek verbinden met thema's die ouders herkennen, zoals groepsdruk, vapes, geld en mediawijsheid.

Effectieve ouderbetrokkenheid is dus geen morele terechtwijzing, maar een vorm van partnerschap. Ouders moeten niet alleen worden aangesproken op verantwoordelijkheid, maar ook serieus worden genomen als bondgenoten die informatie, steun en praktische handvatten nodig hebben. Waar

ouders goed worden betrokken, neemt de kans toe dat jongeren thuis ervaren dat zij geliefd zijn, begrensd worden en ergens op kunnen terugvallen wanneer de druk van buiten toeneemt.

Jongeren actief betrekken

Een samenleving beschermt jongeren niet alleen door risico's te bestrijden, maar ook door hen positief op te roepen tot deelname. Voor jeugdigen boven de twaalf noemt overheidsinformatie een aanbod van gestructureerde activiteiten in de vrije tijd nuttig, juist omdat zulke activiteiten ritme, ontmoeting en betekenis bieden. Het IJslandse model laat zien dat georganiseerde sport, muziek, cultuur en andere constructieve vrijetijdsactiviteiten kunnen bijdragen aan het versterken van beschermende factoren rond jongeren.

Daarmee raakt dit onderwerp aan een dieper pedagogisch principe: jongeren hebben niet alleen correctie nodig, maar ook erkenning. Wanneer zij gezien, gehoord en belangrijk gemaakt worden in de wijk, neemt hun verbondenheid met de samenleving toe. Dat kan via sportverenigingen, buurtprojecten, cultuurinitiatieven, jongerenraden, stageplekken, leerlingparticipatie en maatschappelijke activiteiten waarin jongeren niet als probleemgroep maar als mede-dragers van de gemeenschap worden benaderd.

Die actieve betrokkenheid is meer dan bezigheids therapie. Jongeren die verantwoordelijkheid krijgen, talenten kunnen tonen en ervaren dat hun bijdrage ertoe doet, bouwen aan identiteit en eigenwaarde buiten het criminele script van status, geld en macht. Precies daar schuilt de kracht van een wijkgerichte benadering: zij organiseert niet alleen toezicht, maar ook betekenis.

Wat dit vraagt van ketenpartners

Van ouders vraagt deze benadering betrokkenheid, open communicatie en samenwerking met professionals, maar niet dat zij in hun eentje een krachtenveld moeten neutraliseren dat mede in wijk, school en digitale omgeving wordt gevormd. Ouders hebben ondersteuning nodig in het herkennen van signalen van uitbuiting, online beïnvloeding en beginnende criminalisering.

Van scholen vraagt het meer dan handhaven of doorverwijzen. Scholen zijn plekken van vroegsignalering, normoverdracht, burgerschapsvorming en perspectiefontwikkeling, en zij hebben een sleutelpositie wanneer absentie, schaamte, schulden of risicovolle contacten zichtbaar worden. Ook digitale weerbaarheid en gesprek over de verleiding van snel geld horen daar nadrukkelijk bij.

Van jongerenwerk en wijkteams vraagt het een stevige positie in de lokale infrastructuur. Zij moeten outreachend kunnen werken, aanwezig zijn op de plekken waar jongeren echt leven en de brug kunnen slaan tussen leefwereld en systeemwereld. Hun meerwaarde ligt precies in het relationele werk dat vanuit een marktlogica vaak te moeilijk meetbaar en daardoor te kwetsbaar wordt georganiseerd.

Van gemeenten vraagt het om regie zonder verkokering. Gemeenten moeten partijen bijeenbrengen, langdurig investeren in wijkstructuren, veiligheid en sociaal domein verbinden en voorkomen dat korte subsidierelaties of aanbestedingsprikkel de continuïteit van de aanpak ondermijnen. In buurten waar problematiek zich opstapelt, moet de wijkgerichte aanpak bovendien verbonden zijn met bredere programma's voor leefbaarheid en veiligheid.

Van politie, OM en justitie vraagt het nabij gezag en intelligente handhaving. Zij moeten criminele netwerken verstoren, jongeren beschermen tegen verdere uitbuiting en duidelijk normeren, maar

tegelijk ruimte laten voor herstel, perspectief en terugkeer. Een zuiver repressieve reflex zonder relationele inbedding kan de afstand tot jongeren juist vergroten.

Van banken, online platforms, sportclubs, culturele organisaties en andere maatschappelijke spelers vraagt het actieve preventie en uitnodigend partnerschap. Omdat geldezels en online ronseling vaak via financiële en digitale infrastructuren lopen, ligt hier een opdracht voor voorlichting, waarschuwing, detectie en snelle interventie. Tegelijk kunnen verenigingen, buurthuizen, podia en maatschappelijke initiatieven jongeren een plek geven waar zij gezien worden, iets bijdragen en positieve erkenning ontvangen.

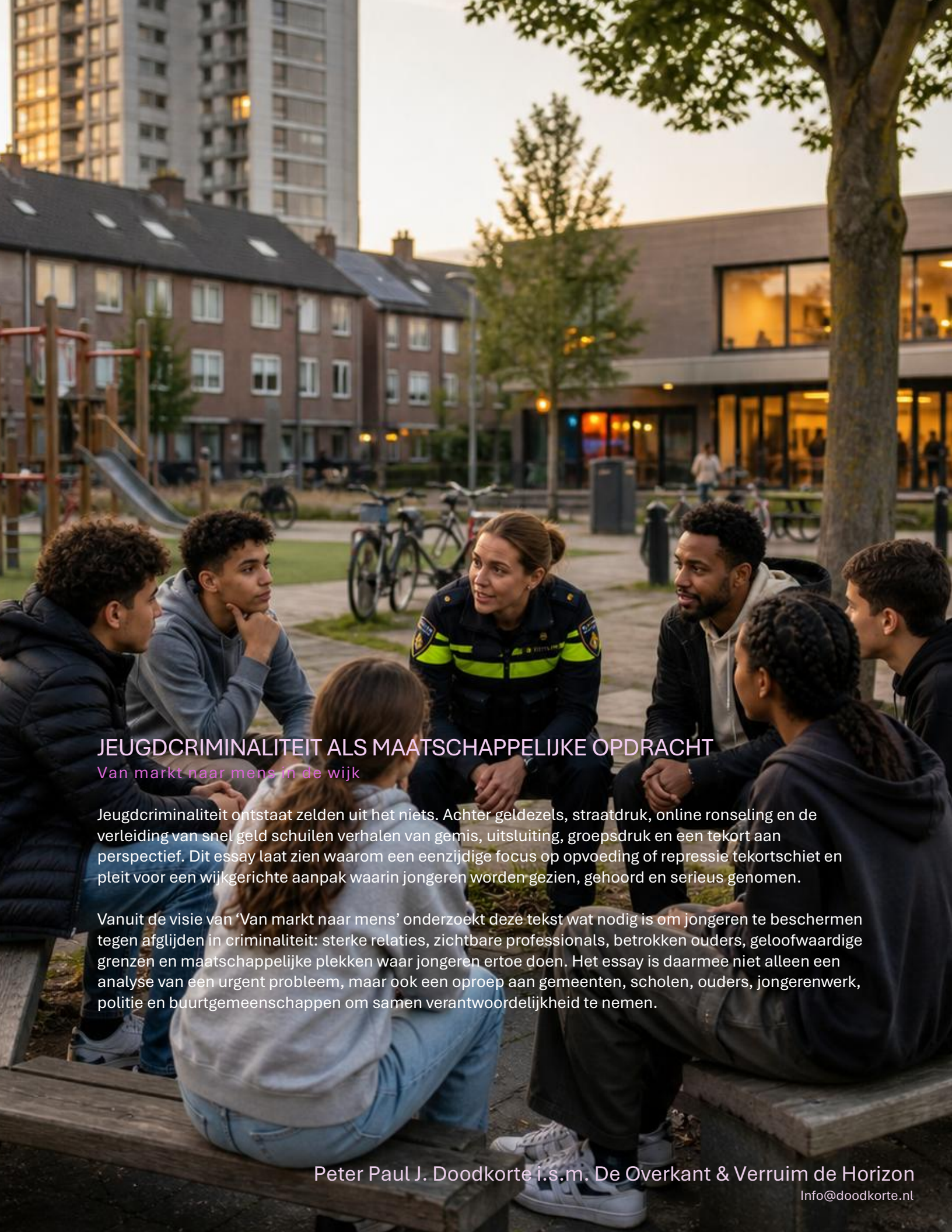
Bestuurlijke en morele opgave

Onder jeugdcriminaliteit ligt uiteindelijk een diepere vraag: welke samenleving wil zichtbaar zijn in de levens van jongeren voordat criminaliteit dat wordt? Wanneer instituties vooral op afstand opereren, wanneer hulp versnipperd is en wanneer buurten te weinig publieke nabijheid ervaren, ontstaat ruimte voor andere machten om betekenis, inkomen en status te organiseren.

De wijkgerichte aanpak is daarom niet alleen een interventiestrategie, maar ook een democratische keuze voor nabijheid, rechtvaardigheid en gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel.

In dat licht is de beweging van markt naar mens niet slechts een alternatief organisatiemodel, maar een normatief kompas. Zij herinnert eraan dat jongeren niet beschermd worden door systemen op papier, maar door mensen, relaties en instituties die elkaar in de wijk weten te vinden en die lang genoeg blijven om geloofwaardig te zijn. Daar ligt de kern van een toekomstbestendige aanpak van jeugdcriminaliteit: vroeg zien, samen handelen, duidelijk begrenzen en hardnekkig blijven investeren in menselijk perspectief.

Een samenleving die jongeren serieus wil beschermen, moet hen daarom niet alleen uit de criminaliteit willen houden, maar hen ook actief naar voren roepen. Niet als object van zorg of toezicht, maar als jonge burgers die ertoe doen. Wie jongeren laat ervaren dat zij gezien, gehoord en belangrijk zijn, bouwt aan de meest fundamentele vorm van preventie: verbondenheid met een gemeenschap die hen kent, nodig heeft en niet loslaat.

JEUGDCRIMINALITEIT ALS MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Van markt naar mens in de wijk

Jeugdcriminaliteit ontstaat zelden uit het niets. Achter geldezels, straatdruk, online ronseling en de verleiding van snel geld schuilen verhalen van gemis, uitsluiting, groepsdruk en een tekort aan perspectief. Dit essay laat zien waarom een eenzijdige focus op opvoeding of repressie tekortschiet en pleit voor een wijkgerichte aanpak waarin jongeren worden gezien, gehoord en serieus genomen.

Vanuit de visie van 'Van markt naar mens' onderzoekt deze tekst wat nodig is om jongeren te beschermen tegen afglijden in criminaliteit: sterke relaties, zichtbare professionals, betrokken ouders, geloofwaardige grenzen en maatschappelijke plekken waar jongeren ertoe doen. Het essay is daarmee niet alleen een analyse van een urgent probleem, maar ook een oproep aan gemeenten, scholen, ouders, jongerenwerk, politie en buurtgemeenschappen om samen verantwoordelijkheid te nemen.

Peter Paul J. Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon

Info@doodkorte.nl